

ERFGOED

ANDREAS STYNEN

VERRASSEDE BEDGENOTEN. DROMEN VAN EEN NIEUWE WERELD BIJ DE UNPO

Op 26 april 2017 werd het hoofdkwartier van de Verenigde Naties in New York opgeschrikt door tumult. Buiten de vergaderzaal waar de implementatie van de *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (UNDRIP)* werd besproken, controleerden veiligheidsagenten de papieren van Dolkun Isa, secretaris-generaal van het World Uyghur Congress. Ondanks zijn accreditatie en zonder verdere uitleg werd Isa gesommeerd het gebouw te verlaten. Ook de dagen nadien kreeg hij geen toegang meer. Een primeur was het niet. Tijdens een VN-bijeenkomst in Genève tien jaar eerder was de Oeigoerse activist al korte tijd opgepakt en plannen voor een buitenlandse reis werden vaak administratief gedwarsboemd.

Voor mensenrechtenactivisten was duidelijk uit welke hoek Isa het spreken onmogelijk werd gemaakt: de Chinese overheid. Een persbericht van Human Rights Watch en een tiental andere NGO's tekende de verontwaardiging van Italiaans jurist Marino Busdachin op: *"Het is uitermate zorgwekkend om eens te meer de overheersing van staten in het VN-systeem vast te stellen."*¹ Voor Busdachin was het tegenwerken van Isa allerm minst een geïsoleerd incident, maar integendeel het zoveelste bewijs van een systematische campagne waarmee de Oeigoeren en vele tientallen andere minderheden wereldwijd de toegang tot de internationale tribune werd ontzegd. Het was om hier komaf mee te maken dat in 1991 de drukingsgroep werd gesticht waarvan Busdachin sinds 2003 secretaris-generaal is: de UNPO, ofwel de Unrepresented Nations and Peoples Organization.

¹ Persbericht Uyghur human rights activist expelled from UNPFII, 8 mei 2017, geraadpleegd op 19 juli 2017, op: <http://www.gfbv.de>.

Unrepresented
Nations and Peoples
Organization

GEEF ZE 'N STEM

^ Campagnemateriaal uit 2006.
[ADV N, D17998(2/1)]

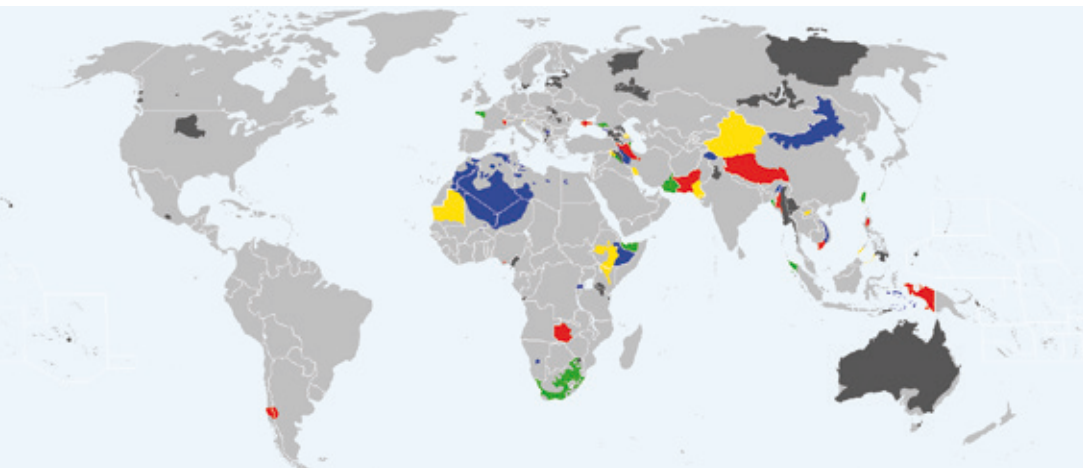
EEN PLAATS OP HET WERELDTONEEL

De leidende gedachte achter de UNPO is komaf maken met een structurele weeffout in de geopolitieke orde. Zo tellen de Verenigde Naties sinds 2011, met de toevoeging van Zuid-Soedan, 193 leden. Met uitzondering van Vaticaanstad, dat net als Palestina de status van waarnemer heeft, zijn alle internationaal erkende staten volwaardig lid van de VN en scharen ze zich achter het Handvest uit 1945. Het aantal van 193 leden staat echter in opvallend contrast met het totale aantal volkeren en naties op aarde, dat volgens sommige schattingen rond de vijfduizend schommelt.² Die zijn verspreid over alle (bewoonde) continenten: de Circassiërs in de noordelijke Kaukasus, de Savoyards in de westelijke Alpen en de Haratin uit de oases van de westelijke Sahara hebben met elkaar gemeen dat ze in de internationale politiek niet als volwaardige partners meetellen. Uiteraard zijn de verschillen tussen deze groepen bijzonder groot, om te beginnen wat betreft hun omvang. Terwijl de Twa sinds de Rwandese geno-

— 2 J. Greenwald, *The Unrepresented Nations and Peoples Organization: diplomacy's cutting edge*, in: *Whole Earth Review*, winter 1992, pp. 33-36.

- ✓ Michael van Walt van Praag (vierde persoon van rechts op de middelste rij) en de stichtende leden van UNPO voor het Vredespaleis in Den Haag, 1991. [ADV, D17897(2/1)]

- ^ Territoria van de UNPO-leden in 2013, met in donker-grijze tint die van de eerdere leden.
[Wikimedia-Commons]

cide nog maar met enkele tienduizenden overleven, zijn de Oeigoeren uit Chinees Turkestan met naar schatting veertien miljoen.

Tijdens de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog was de soevereiniteit van staten het leidende principe in het internationale recht. De rechten van individuen en minderheden bevonden zich op het achterplan en lange tijd formuleerden verdragen hooguit principiële waarden, zonder een legaal kader om ze ook af te dwingen. Met de dekolonisatiegolf kwam zelfbeschikking meer op de voorgrond. De Algemene Vergadering van de VN schaarde zich in december 1960 volmondig achter de razendsnelle ontwikkelingen en noemde *“the process of liberation (...) irresistible and irreversible”*. Alle volkeren hadden recht op soevereiniteit over hun grondgebied, vervolgde Resolutie 1514, maar wat verder was er een belangrijker verduidelijking: de territoriale eenheid van voormalige kolonies mocht niet worden opgegeven.³ Latere besluiten en rapporten binnen commissies en organen van de VN betekenden geen wezenlijke bijsturing. Zo erkende een lijvig rapport onder redactie van José Martínez Cobo in de vroege jaren 1980 het zelfbeschikkingsrecht van inheemse volkeren, met inbegrip van autonomie op vlak van cultuur, religie, taal en andere aspecten van hun identiteit, maar – opnieuw – zonder recht op afscheiding.⁴

³ Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples (Verenigde Naties, A/RES/1514(XV), 14 december 1960), geraadpleegd op 19 juli 2017, op: <http://www.un.org>.

⁴ L.A.M. Sibbel, The Unrepresented Nations and Peoples Organization: nieuwe hoop op zelfbeschikkingsrecht van volkeren, in: *Ars Aequi*, jg. 42, 1993, nr. 1, pp. 5-12 (pp. 7-9).

In praktijk bleef het ondanks nieuwe statuten voor minderheden vaak optornen tegen gevestigde staten enerzijds en tegen onbegrip of onwil bij internationale instanties anderzijds. Bekend is de situatie van Amerindianen, de oorspronkelijke volkeren van Noord-Amerika. Zo kaartten de Mi'kmaq, een *first nation* langs de Canadese oostkust, in 1986 bij het Mensenrechtencomité van de Verenigde Naties aan dat oude verdragen met de Franse en Britse overheden unilateraal waren opgezegd bij de Canadese onafhankelijkheid in 1867. Bovendien zaten de Mi'kmaq niet aan tafel bij besprekingen over minderhedenkwesties die de regering sinds 1982 hield, aangezien het volk niet bij een erkende federatie was aangesloten. Het pleidooi maakte geen indruk: in december 1991 verklaarde het Comité de klacht onontvankelijk. Een staat had het recht om met vertegenwoordigers te onderhandelen, de Mi'kmaq konden niet afdwingen rechtstreeks bij de besprekingen te worden gehoord.⁵ In dezelfde periode ving de Union für Südtirol bot, toen ze bij het Comité aankaartte hoe private hydroelectrische concessies buiten iedere provinciale controle en de miskennis van het recht op een-talige processen in de moedertaal de belangen van de Südtirolers met de voeten traden. De klacht werd niet ontvankelijk verklaard: alle volkeren hadden recht op zelfbeschikking maar het Mensenrechtencomité had niet de bevoegdheid om te oordelen of de ethno-Germaanse bevolking in Noord-Italië al dan niet als volk diende beschouwd.⁶ Voor volkeren die geen gehoor vonden, bood 1991 evenwel hoop, met de stichting van de UNPO. De organisatie was het geesteskind van de toen veertigjarige Nederlandse advocaat Michael van Walt van Praag. Als kind verbleef de diplomatenzoon een tijdlang in Hong Kong, waar het verzet van de Tibetanen tegen het Chinese regime hem zodanig intrigeerde dat hij in persoonlijk contact kwam met de dalai lama, lang vóór diens latere westerse faam. Het lot van de Tibetanen en ook de Koerden liet hem niet los, maar de beslissende impuls kwam er met de val van het IJzeren Gordijn, toen in één klap voor vele volkeren de vrijheid lonkte. Tijdens de ontmoeting van een Tibetaanse minister-in-ballingschap met een Estse boeddhist in 1989 groeide het besef van gedeelde frustra-

— 5 ADVN, Archief Unrepresented Nations and Peoples Organization (UNPO), D17902.

6 ADVN, Archief UNPO, D17902: Communicatie 413/1990 van UN-HRCee.

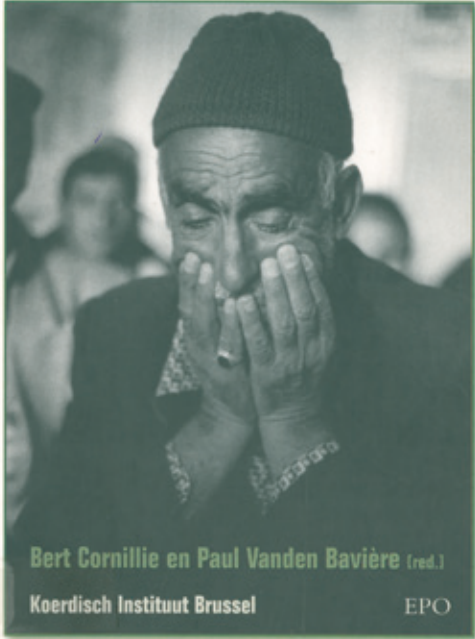
- > Als kind ontvluchtte Tsering Youdon Jampa haar geboorteland Tibet, wegens de Chinese bezetting. In 1997-1998 was de mensenrechtenactiviste secretaris-generaal van de UNPO. [ADV, D17899(2/1)]

De Koerden

tussen Europa en Turkije

< De (Iraakse) Koerden zijn UNPO-lid sinds het begin. Lang werd geëist dat alle Koerden zich achter één vertegenwoordiger zouden scharen, maar sinds 2007 zijn de Iraanse Koerden toegelaten als een aparte delegatie. [ADVNV, VB 15438]

ties. Samen met Van Walt van Praag zochten ze naar een alternatief voor gewelddadig verzet, doorgaans een garantie op internationale aandacht: een organisatie die zonder geweld dialogen kon opstarten en onderdrukking op de politieke agenda zou plaatsen.⁷

EEN ALTERNATIEVE VN

Na enkele maanden van voorbereiding verzamelden vertegenwoordigers van vijftien volkeren op 11 februari 1991 in Den Haag voor de officiële stichting van de UNPO. Ze plaatsten hun handtekening onder een verdrag dat de doelstellingen en werking van de nieuwe organisatie vastlegde. De tekst, voor het laatst

geamendeerd in juni 2017, lichte toe aan welke voorwaarden kandidaten moesten voldoen om toe te treden, lidmaatschap dat via een representatief orgaan gebeurde. Het verdrag keurde een restrictieve lezing van bestaande internationale verdragen af en somde enkele middelen op om de rechten van de leden te verdedigen: informatie, advies, training, lobbywerk en andere activiteiten. Een algemene vergadering, voorzitter en secretariaat als leidende organen moesten te allen tijde over de leidende principes van de UNPO waken: democratie, zelfbeschikking, mensenrechten, geweldloosheid, tolerantie en milieubescherming. Na de ondertekening van dit charter kreeg elke vertegenwoordiger het woord om zich in de moedertaal tot de eigen bevolking te richten. Toen de laatste spreker beloofde dat *"we shall no longer be slaves"*, leidde dat tot euforische taferelen in dorpen van West-Papoea, waar de plichtigheid in het Vredespaleis rechtstreeks op televisie te zien was.⁸

⁷ Greenwald, *The Unrepresented Nations*; M. Hornblower, *States of mind*, in: *Time*, 1 februari 1993, pp. 40-41.

⁸ M.C. van Walt van Praag & L. Mäll, *A brief history of UNPO*, in: Ch. A. Mullen en J.A. Ryan (eds), *Unrepresented Nations and Peoples Organization. Yearbook 1996*, Den Haag-Londen-Boston, 1997, pp. 3-4. Zie voor het UNPO Handvest <http://unpo.org/section/2/1> (laatst geraadpleegd op 19 juli 2017).

De UNPO kende een vliegende start. Op vijf jaar tijd steeg het ledenaantal tot vijftig, goed voor de vertegenwoordiging van bijna 100 miljoen mensen.⁹ De organisatie tekende diverse departementen uit om de interne werking te stroomlijnen, ging samenwerking met NGO's zoals Greenpeace en Amnesty International aan, stuurde waarnemers naar verkiezingen en referenda, begeleidde haar leden in contacten op het internationale toneel en bracht met succes sluimerende conflicten in de belangstelling.¹⁰ Behalve een aansporing om voorbij het kader van staten te kijken, stond (en staat) de UNPO voor een grondige vernieuwing in de internationale politiek. Traditionele visies op wie legitieme actoren zijn worden uitgedaagd. Dat doet de organisatie door tegelijkertijd binnen en buiten het internationale systeem te staan: de UNPO-structuren repliceren in grote mate die van de VN, maar in plaats van op ambassades en reguliere diplomaten steunt men op lobbywerk. Deze positionering tussen diplomatie en activisme brengt stemmen naar het voorplan die voordien niet werden gehoord; in een op westerse modellen geënte geopolitiek zijn die immers gemarginaliseerd.¹¹

Toch waren er van bij de oprichting ook onduidelijkheden. Deels waren die van juridische aard. Specialisten in internationaal recht hekelden de onachtzaamheid waarmee de UNPO de noties 'volk' en 'natie' als onderling inwisselbaar benaderde. Het Handvest gaat namelijk van volgende definitie uit:

A Nation or People shall mean a group of human beings which possesses the will to be identified as a nation or people and to determine its common destiny as a nation or people, and is bound to a common heritage which can be historical, racial, ethnic, linguistic, cultural, religious or territorial.

Behalve een gelijkschakeling die door vele experts wordt gecontesteerd, zonder consensus weliswaar, blinkt de definitie ook uit in vaagheid en kan ze op zeer uiteenlopende groepen van toepassing kan zijn. Maar zelfs al betekende het Handvest een forse verruiming van wat onder 'volk' of 'natie' werd verstaan, anders dan de VN die de noties nergens adequaat definieert, gaf de UNPO zo wel enig houvast. Problematischer, toch voor juristen, was dat het Handvest ook voor 'zelfbeschikking' een maximalistische interpretatie huldigde, of veeleer elke beperkende invulling van de hand wees. Door de deur wagenwijd open te zetten voor de uitholling van bestaande staten, dreigde de organisatie alle sympathie én noodzakelijke steun van de gevestigde geopolitieke actoren bij voorbaat te verspelen; een nieuwe visie, zo bepleitten sommigen,

9 M.C. van Walt van Praag & L. Mäll, *A brief history* [...], p. 5.

10 ADVN, Archief UNPO, D17897 (2/1): rapport UNPO. *The first three years 1991-1994. An introduction to the international work of the Unrepresented Nations and Peoples Organization*, [1994].

11 Interessant is de toepassing van de in de culturele antropologie gangbare notie 'liminaliteit' op het politieke handelen van de UNPO. Zie hiervoor F. McConnell, *Liminal geopolitics: the subjectivity and spatiality of diplomacy at the margins*, in: *Transactions of the Institute of British Geographers*, jg. 42, 2017, pp. 139-152 (pp. 140-141 en 149).

- ^ Het conflict tussen Georgië en Abchazië (1992-1993) was een van de bloedigste in de post-Sovjetrepublieken en zette ook de werking van de UNPO onder spanning. [ADV N, DA 79/2]

werd beter stapsgewijs geïntroduceerd.¹²

Vanuit de verankerde instellingen werd zonder meer met argusogen naar de nieuwkomer op het wereldtoneel gekeken. Van cruciaal belang, zo beseften de initiatiefnemers, was het behoud van een smetteloos blazoen. Eenvoudig was dat allerm minst. Enerzijds lagen de doelstellingen van de leden soms mijlenver uit elkaar, anderzijds zetten ze hun eisen vaak kracht bij met beschuldigingen van geweld. Liefst drie kwart van de leden van de UNPO gebruikte genocide als argument voor autonomie of onafhankelijkheid: waarnemers hebben het ietwat cynisch wel eens over “*marketeers of suffering*” die, soms via uitgelokt staatsgeweld, internationale sympathie voor hun zaak proberen te verkrijgen. Terwijl secessionisten, bijvoorbeeld in Kosovo in de jaren 1990, om zelfbeschikking vroegen als instrument om (verdere) genocide te voorkomen, zijn beschuldigingen van genocide of etnische zuivering in realiteit vaak een strategie om zelfbeschikking te verwerven. Zeker op langere termijn blijken dergelijke beschuldigingen het oplossen van een conflict evenwel vaak enkel te bemoeilijken.¹³

Met dergelijk explosief discours is het niet verwonderlijk dat het binnen de UNPO ook daadwerkelijk tot spanningen kwam. Die manifesteerden zich openlijk tijdens de derde algemene vergadering, begin 1993 in Den Haag. Niet alleen doken budgettaire moeilijkheden op, de onderlinge verhoudingen werden op scherp gesteld. Richard LaFrance, de vertegenwoordiger van de Mohawk, stelde dat ze twee jaar eerder nog

12 L.A.M. Sibbel, *The Unrepresented Nations [...]*, pp. 9-11.

13 B. Godksy, *When two ambiguities collide: the use of genocide in self-determination drives*, in: *Journal of Genocide Research*, jg. 14, 2012, nr. 1, pp. 1-27 (pp. 1-2).

als broeders verenigd waren, maar dat vele leden nu al met de vinger naar elkaar wezen en dat sommige naties, eenmaal onafhankelijk, wellicht geweld zouden inzetten tegen hun eigen minderheden. De gretigheid waarmee koloniale praktijken werden overgenomen vervulde hem met ongerustheid.¹⁴ Die vrees was niet ongegrond. Met name de oorlog tussen Georgië en de autonome regio Abchazië bracht de UNPO in zwaar weer. Georgië behoorde net als drie andere oud-Sovjetrepublieken tot de stichtende leden maar was, eenmaal onafhankelijk, teruggetreden. Abchazië daarentegen was nog altijd aangesloten. Niet alleen werden beide strijdende partijen van schendingen van de mensenrechten beschuldigd, Van Walt van Praag moest ook erkennen dat een principiële veroordeling van geweld soms moeilijk vol te houden was. Een verbreking van de banden met Georgië lag bovendien moeilijk omdat de UNPO meer invloed binnen de VN hoopte te kunnen laten gelden dankzij de internationale erkenning van (voormalige) leden. Omdat de oud-Sovjetrepubliek de pleidooien van de UNPO naast zich neerlegde, werden de relaties eind 1996 niettemin (tijdelijk) *on hold* gezet.¹⁵ Een

¹⁴ ADVN, Archief UNPO, D17909 (1/1): minuten van de algemene vergadering, 19-24 januari 1993.

¹⁵ S. Sullivan, Birthplace of nations, in: *Newsweek*, 1 februari 1993, pp. 28-29; ADVN, Archief UNPO, D18092 (2/1): notulen steering committee 12, 3-4 april 1996 en 13, 27-28 oktober 1996.

- ∨ Bij de oprichting van de UNPO woonde de Fryske Nasjonale Partij de vergaderingen bij. De minder ideologische Ried van de Fryske Beweging nam die rol al snel over, maar haakte af toen ook van waarnemende leden een jaarlijkse bijdrage werd verwacht.[ADVN, Dann, VFB 1271]

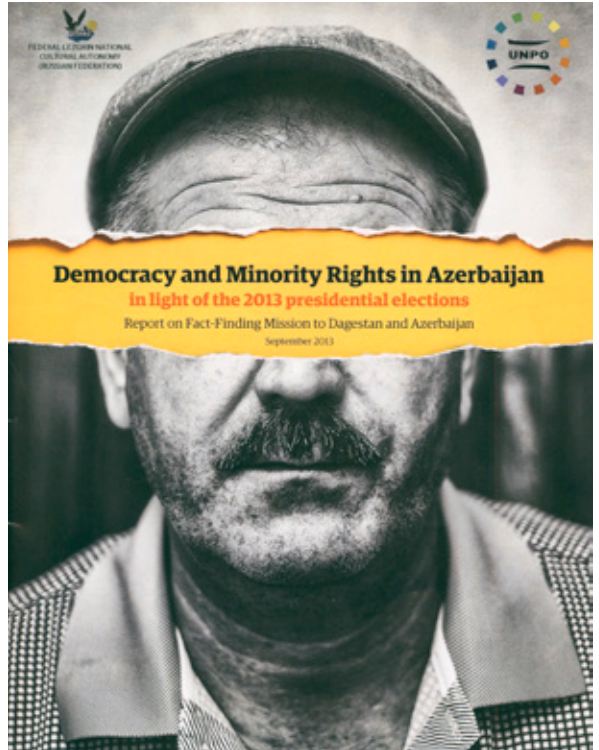

- > In 2013 klaagde de UNPO de discriminatie van de Lezgiërs aan. Deze etnische groep lijdt onder de gesloten grens tussen Rusland en Azerbeidzjan. [ADV, VBRC 2153]

meer recent voorbeeld van onenigheid binnen de UNPO-geledingen speelde zich af in het Europees Parlement, in februari 2014. Deelnemers aan een UNPO-conferentie over de Zuidelijke Kaukasus behandelden de etnische spanningen tussen Armenië en Azerbeidzjan, met de enclave Nagorno-Karabach als bekendste maar zeker niet enige splijtzwam. Haaks op het thema van verzoening en vrede stond het tumult van een tiental toehoorders, die luidkeels de vooringenomenheid van de organisatoren hekelden.¹⁶

CONTROVERSIEEL LIDMAATSCHAP

De snelle overgang van onderdrukt volk naar repressor viel niet enkel in de voormalige Sovjet-Unie op. Het was alleszins het argument van Vryheidsfront Plus (VF+), een politieke partij van Afrikaners die in 1994, aan de vooravond van de eerste verkiezingen in het post-apartheidstijdperk, was opgericht. In 2007 diende de organisatie een aanvraag tot UNPO-lidmaatschap in: onder de opeenvolgende ANC-regeringen zagen blanke Zuid-Afrikanen hun culturele, economische en politieke rechten onvoldoende gewaarborgd, zo klonk het. Het terugschreeven van mogelijkheden voor onderwijs in het Afrikaans was slechts een van de voorbeelden dat *"the Afrikaner now experience racism in reverse"*.¹⁷ Zoals wel vaker stond het UNPO-secretariaat voor een moeilijke taak. Hoe verhiel VF+ zich tot de reactionaire, soms zelfs gewelddadige blanke ressentimenten in Zuid-Afrika? Media-aandacht voor een video van een racistisch incident in een oorspronkelijk blank studentenhuus bracht het Vryheidsfront in diskrediet. Maar andersom wees de moord op blanke Zuid-Afrikaanse boeren op een reële problematiek.¹⁸

¹⁶ D. Rochtus, Provocateurs in het Europees Parlement, 20 februari 2014, geraadpleegd op 25 juli 2017, op: <https://doorbraak.be/provocateurs-het-europees-parlement>.

¹⁷ ADVN, Archief UNPO, D17960 (2/1): aanbevelingen over de toetreding van VF+, 15 mei 2008.

¹⁸ Skin-deep. Racism in the rainbow nation, in: *The Economist*, 8 maart 2008; Unpo veroordeel plaasmoorde, in: *Volksblad*, 18 mei 2008.

De UNPO maakte het al dan niet toelaten van aspirant-leden als VF+ niet van de beeldvorming in de media afhankelijk. Dat de Zuid-Afrikaanse partij in 2008 werd opgenomen, was het resultaat van een gedegen onderzoek. Dat begon met een dossier waarin de aanvragers onder meer de geschiedenis van hun volk schetsten, aangaven waarom ze lid van de UNPO wilden worden, bewijs leverden dat hun organisatie wijd werd gedragen én formeel de UNPO-principes (mensenrechten, democratisch pluralisme, geweldloosheid ...) onderschreven. Daarop startte het secretariaat in Den Haag een studie, gaande van het consulteren van naslagwerken (met daarbij ook de *Encyclopaedia Britannica* en *Wikipedia*) tot het inwinnen van advies bij specialisten. Na dergelijk onderzoek was het aan de algemene vergadering om op basis van de geformuleerde aanbevelingen de knoop door te hakken. Kreeg een aanvraag positief gevolg, dan volgde de toetreding van de minderheid tot de UNPO in een formele plechtigheid. Vertegenwoordigers van het nieuwe lid traden naar voor, plaatsten hun handtekening onder het Handvest, overhandigden hun nationale vlag en ontvingen in ruil die van de internationale organisatie. Haast ritueel werd de opname in en legitimatie door een gemeenschap van lotgenoten zo bezegeld. Niet alleen vergrootte lidmaatschap van de UNPO de kans op gehoor op het internationale forum, voor het nieuwe lid betekende deze erkenning alvast een eerste stap op weg naar staatkundige aanvaarding.¹⁹ Het mag niet verbazen dat vele groepen UNPO-lidmaatschap nastreefden. Er was weliswaar een jaarlijkse financiële kost aan verbonden, wat sommige kandidaten (onder meer de Ried fan de Fryske Beweging) deed afhaken, maar voor de armste leden was een uitzondering mogelijk zodat ook dit obstakel verdween. Dat lang niet alle aanvragen tot aansluiting een positief gevolg kregen, kwam vooral door de wankelende natuur van menig dossier. De minister van defensie van de zogeheten Republiek Texas noch een Waalse nationalist slaagden erin om het bestaan van krachtige 'liberation movements' in hun regio's aan te tonen, terwijl andere aanvragen

- > De executie van Ken Saro-Wiwa maakte geen einde aan het verzet van de Ogoni. Hun geweldloze strijd tegen de oliemaatschappijen en de Nigeriaanse overheid duurt tot vandaag. [ADV, D18077(1/1)]

¹⁹ F. McConnell, *Liminal geopolitics [...]*, pp. 148-149.

weinig gekende tot ronduit obscure groepen betroffen. Zo wilde OSESMA, een militaire ridderorde die zich beriep op afstamming van de laatste Romeinse koning, een tegemoetkoming voor diens verdrijving in de zesde eeuw voor onze tijdrekening.²⁰ Zeker na de eeuwwisseling betekenden dergelijke aanvragen een toenemende belasting voor de UNPO, die enigszins slachtoffer van haar eigen succes werd. Een rapport maakte gewag van liefst veertig procent aanvragen van micronaties, doorgaans verwaarloosbaar kleine gebieden die nochtans soms eigen paspoorten uitreiken en waarvoor sinds 2000 overigens een League of Micronations bestaat, en ronduit gefingeerde naties, zoals het onder water gelegen Principality of New Utopia in de Caraïben of het volledig digitale TTF-Bucksfan. Bepaalde initiatieven roken zelfs naar regelrechte oplichterij, met het Koninkrijk EnenKio als een uitgesproken voorbeeld: niet alleen waren de auteurs van de aanvraag zelf nog nooit op dit deel van de Marshalleilanden geweest, bovendien eisten de zelfverklaarde bestuurders geld van wie onderdaan wilde worden.²¹

Het UNPO-secretariaat had de handen meer dan vol met reële problemen. Een van de prangendste dossiers in de jaren 1990 was de situatie van de Ogoni, een volk uit de Nigerdelta. Aangevoerd door de Movement for the Survival of the Ogoni People (MOSOP) voerden ze verzet tegen de oliewinning door petroleumgigant Shell, een exploitatie met immense milieuschade die nauwelijks of niet werd gecompenseerd. Bovendien was MOSOP ervan overtuigd dat Shell nauwe contacten met de Nigeriaanse overheid onderhield om het (geweldloze) verzet van de Ogoni militair te beantwoorden. MOSOP-boegbeeld Ken Saro-Wiwa woonde in 1993 de jaarlijkse UNPO-bijeenkomst bij en opende vanaf dat moment de ogen van de internationale gemeenschap voor het conflict, een campagne waarin de UNPO hem met *awareness raising tours* doorheen Europa en Noord-Amerika actief steunde. De UNPO bemiddelde zelfs in het conflict, maar de situatie liep volledig uit de hand toen in de zomer van 1994 vier prominente Ogoni werden vermoord en Saro-Wiwa de cel inging, op beschuldiging van betrokkenheid. Zijn executie een jaar later, samen met acht andere MOSOP-leiders, lokte wereldwijd verontwaardiging uit. Shell staakte de activiteiten in Ogoniland en werd tot schadevergoedingen en herstel van de ecologische schade gedwongen, terwijl de Ogoni – nog altijd onderdrukt door het Nigeriaanse regime – tot symbool van ongewapend verzet tegen onderdrukking uitgroeiden.²²

ACTIEMIDDELEN

In principe treedt de UNPO niet actief op, maar fungeert ze als een bemiddelaar en biedt de organisatie een platform om de realisatie van verwachtingen van haar leden te faciliteren. Die sturen zeker niet altijd op onafhankelijkheid aan: de verte-

---

²⁰ Een hele reeks dergelijke aanvragen bevindt zich in het ADVN, Archief UNPO, D17898 (2/1).

²¹ ADVN, Archief UNPO, D18092 (2/1): rapport Micro-nations, december 2004.

²² De neerslag van de UNPO-bemiddeling wordt bewaard in het ADVN, Archief UNPO, D17903 (3/1) en D18077 (1/1).

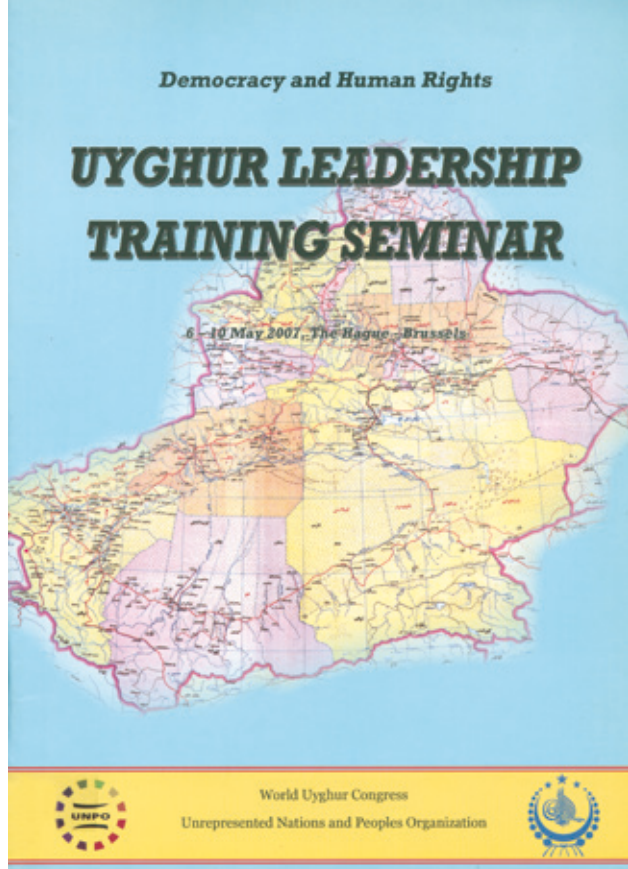

- > Een intensieve opleiding in mei 2007 moest de leiders van de Oeigoeren meer armslag geven. [ADV N, VC 2828]

genwoordigers van een van de meer recente leden, Washington DC, willen net volledige deelname van de bevolking aan de Amerikaanse politiek, iets wat het Amerikaanse kiesstelsel de bewoners van het District of Columbia ontzegt.²³ Voor vele andere leden is erkenning al genoeg. Zoals een leider van de Igorot, een bergvolk uit de Filippijnen, het in 1995 uitdrukte, voelde zijn volk zich als *“krakers in eigen huis”*.²⁴ Om daarin verandering te brengen, tracht de UNPO de drempel tot organisaties als de Verenigde Naties te verlagen, onder meer via opleidingen. Zo volgde een vijftigtal prominente Oeigoeren in 2007 een intensief meerdaags seminarie. Op het programma stonden bezoeken aan het Internationaal Strafhof, het

Internationaal Gerechtshof en het Europees Parlement. Belangrijker waren echter de lezingen en *workshops* waarin specialisten de werking van de internationale politiek (en media) toelichtten én simuleerden. Door activisten te laten proeven van zowel de locaties van de internationale politiek als de (tijdelijke) rol van afgevaardigde of lobbyist, neemt het geloof in de eigen strijd enkel toe, ook wanneer de deelnemers naar hun dagelijks bestaan terugkeren.²⁵

De verhouding met de gevestigde geopolitieke cenakels veranderde doorheen de jaren. Aanvankelijk overheerste wantrouwen: in een eerste fase na de oprichting vreesden vele regeringen *“this organisation of secessionists coming together”*, terwijl de jonge UNPO zelf de VN regelmatig onder vuur nam - de vierde jaarvergadering (1995) stond in het teken van kritiek op de vijftigjarige intergouvernementele organisatie, onder meer over het uitblijven van een doortastende reactie op het bloedvergieten in Tsjetsjenië.²⁶ Het wederzijdse wantrouwen minderde echter: de promotie van ge-

23 District of Columbia (Washington DC), 4 december 2015, geraadpleegd op 26 juli 2017, op: <http://unpo.org/members/18770>.

24 Organisatie van vergeten volkeren opent aanval op Verenigde Naties, in: *Nieuwsblad van het Noorden*, 21 januari 1995.

25 ADVN, Archief UNPO, D17953 (2/1): WUC training, mei 2007; F. McConnell, *Liminal geopolitics* [...], pp. 144-145.

26 *Nieuwsblad van het Noorden*, 21 januari 1995; F. McConnell, *Liminal geopolitics*[...], p. 149.

weldloosheid en democratie maakte de UNPO aanvaardbaar en de relaties raakten genormaliseerd. Stilaan groeide de organisatie zelfs uit tot een gewaardeerde bron van informatie over minderheden, onder meer in de VN-Mensenrechtenraad (en -commissie, de voorganger). Niettemin werd de afstand niet helemaal geslecht. Vaak gaan de besprekingen van de UNPO met diplomaten niet in officiële vergaderzalen door, wel in hotellobby's, cafés en restaurants. Directe onderdrukking is het zeker niet, maar symbolisch plaatst het de UNPO en haar leden toch nog altijd in de marge.²⁷

Het verzamelen van gegevens gebeurde deels tijdens *fact-finding missions*. Een eerste ging in mei 1992 richting Abchazië, maar de meest schrijnende was wellicht die naar Rwanda eind 1994, nauwelijks enkele maanden na de genocide. Aanleiding was de getuigenis van de secretaris van een organisatie van de Twa, die aan de slachtpartijen was ontsnapt door naar Europa te vluchten. Hij vreesde dat tot 70 procent van zijn volk was omgekomen; een missie moest meer duidelijkheid brengen. Met steun van het nieuwe bewind konden drie UNPO-medewerkers vrij rondreizen en spraken

ze tientallen ministers, juristen, militairen, hulpverleners, activisten, vluchtelingen en andere burgers. Hoewel het niet altijd eenvoudig was precieze informatie in te winnen – getuigen waren getraumatiseerd, door gebrekkig onderwijs konden velen van hen nauwelijks tellen en sommige overlevenden werden onder druk gezet – resulteerde de missie in een lijvig en evenwichtig rapport dat eindigde met aanbevelingen tot bevordering van de integratie van de traditioneel nogal geïsoleerde Twa in de Rwandese samenleving.²⁸

Dergelijke rapporten waren er niet enkel voor specialisten, maar dienden voor de UNPO ook als basis om de publieke opinie te sensibiliseren. Toen de Amerikaanse journalist en politieke wetenschapper Graeme Wood zich eind 2009, na een bezoek aan Abchazië, op een nieuwssite neerbuigend uitliet over dit “quasi-country” of zelfs “fake country” en de taal als “a linguistic freak show” typeerde, schreef Busdachin

< De Rwandese genocide van 1994 is voor de UNPO het doemscenario van een wereld waarin minderheden onvoldoende gehoor en bescherming vinden. [ADV, VW 164/21]

²⁷ F. McConnell, *Liminal geopolitics* [...], p. 144.

²⁸ ADVN, Archief UNPO, D17897 (2/1): rapport UNPO. The first three years 1991-1994; ADVN, Archief UNPO, D18077 (1/1): Batwa. Final report. A report of the UNPO mission with APB, investigating the situation of the Batwa People of Rwanda. September 28 – December 15, 1994.

mee aan een publieke reactie. Die wees eens te meer op het democratische deficit in de internationale politiek en hekelde hoe Afghanistan en menig ander VN-lid minder stabiel waren dan vele de facto staten binnen en buiten de UNPO.²⁹ Op andere momenten verliep bewustmaking veeleer projectmatig. In 2005 vroeg de UNESCO hulp voor een campagne rond talenbehoud; de UNPO redigeerde een uitvoerige nota over wereldwijd naar schatting 6900 talen (en hun gebruik), met als doel de 'linguïcide' een halt toe te roepen.³⁰

Vele initiatieven waren gericht op Nederland, waar de zetel van de organisatie is gevestigd. Zo was er sinds 2006 regelmatig deelname aan de Dag van de Aarde, een evenement om aandacht te vragen voor kwesties omtrent natuur, milieu en klimaatverandering. De UNPO deelde ballonnen, *buttons* en andere gadgets uit, schminkte kinderen en voerde tijdens de eerste editie een Zuid-Molukse krijgdsans op. Zodra de aandacht van de bezoekers was getrokken, werden zij geïnformeerd over aangesloten volkeren en hoe ecologische kwesties vaak een grote rol speelden in de vraag om zelfbeschikking.³¹ Op andere momenten koos de UNPO voor een directere aanpak. In aanloop naar de Olympische Zomerspelen in Peking (2008) ging de organisatie bijvoorbeeld de straten van Amsterdam op om zo de mensenrechtenschendingen van de Chinese overheid tegenover de Oeigoeren aan te klagen.³²

Hoewel niet altijd gespaard van interne strubbelingen en kritiek van buitenaf, speelt de UNPO, thans met drieënveertig leden, al ruim vijftientig jaar lang een belangrijke rol in de verdediging van de rechten van etnische minderheden wereldwijd. Het ziet er niet naar uit dat de nood aan dergelijke spreekbuis spoedig zal verdwijnen. Zeker in de huidige context, met toenemende globale problemen op vlak van economie, demografie, technologie en klimaat, is de nood aan een gecoördineerde benadering groot. Oplossingen liggen niet in het bereik van afzonderlijke staten, maar eensgezindheid over de aangewezen benadering om tot een evenwichtig en duurzaam *global governance* te komen, is er evenmin. De Verenigde Naties voldoen volgens velen niet om de eigentijdse uitdagingen het hoofd te bieden: de Veiligheidsraad met vijf permanente leden zorgt voor een structureel onevenwicht, hun vetorecht en veelal neoliberale standpunt leggen afwijkende stemmen het zwijgen op. Hoewel sinds lang hervormingen worden vooropgesteld, blijft de hiërarchie uit 1945 vooralsnog overeind. Heel wat activisten, futuristen en sociale wetenschappers pleiten voor een 'planetaire beschaving', terwijl in een minder ambitieus klinkend register heil wordt verwacht van een wereldomvattende *civil society* die individuen en niet-staten, zeker in de niet-westerse wereld, uit de periferie haalt. Kan de UNPO een rol spelen bij een nieuwe taakverdeling, met de overdracht van bevoegdheden naar zowel het

— 29 G. Wood, *Limbo world*, 18 december 2009, geraadpleegd op 25 juli 2017, op: <http://foreignpolicy.com/2009/12/18/limbo-world>; N. Bitiev & M. Busdachin, *Sitting in limbo*, 22 februari 2010, geraadpleegd op 25 juli 2017, op: <http://foreignpolicy.com/2010/02/22/sitting-in-limbo>.

30 ADVN, Archief UNPO, D17910 (3/1).

31 ADVN, Archief UNPO, D17998 (1/1): *Earth Day report*, 2006.

32 Demonstratie tegen Chinese Olympische Spelen, in: *Metro*, 4 februari 2008.

- ^ Kaartje getiteld *Yugo-Guerni*, gecreëerd door de Academie voor Beeldende Kunsten van Mol ten voordele van de Kosovaarse vluchtelingen. De Lidhja Demokratike e Kosovës vertegenwoordigt Kosovo sinds 1991 bij de UNPO. [ADV N, VPR 734/2]

lokale als het globale niveau? Krijgt ze ooit voldoende armslag om tot aanpassingen in denken en handelen te komen? Een vroegere voorzitter omschreef de UNPO-leden als erg verscheiden partners die hetzelfde bed en kussen delen maar andere dromen koesteren. Eén droom onderschrijven ze nochtans allemaal: die van *One World*, Eén Wereld waarin de duizenden naties en volkeren aan een democratische, transparante besluitvorming deelnemen, op voet van gelijkheid.³³

Via de internationale associatie NISE kwam het archief van UNPO (BE ADVN AC594) bij het ADVN terecht. Wegens de recente datum (en vaak ook gevoelige natuur) van de documenten, is het archief niet toegankelijk voor consultatie.

33 M. Tehranian, Where is the new world order. At the end of history or clash of civilisations?, in: *The Journal of International Communication*, jg. 18, 2012, nr. 2, pp. 209-236 (pp. 229-231); A. Sykes-Kelleher, Transforming global governance: images of futures from people on the periphery, in: *Foresight*, jg. 17, 2015, nr. 2, pp. 112-124; F. McConnell, Liminal geopolitics [...], pp. 147-148.